

Halkoylaması ve Oylamanın Güvenliği

Demokrasilerde çoğulculuğun gerçekleşmesinin ve karar süreçlerine halkın katılımını sağlamanın temel aracı seçimlerdir. İster doğrudan demokraside olsun, isterse temsili demokrasilerde olsun seçimlerin amacı, toplumsal irade ve tercihin belirlenerek, ortaya çıkan bu irade ve tercihe göre ülke yönetiminin sürdürülmesidir. Bu nedenle seçimler demokrasilerin olmazsa olmazıdır.

Elbette ki seçimler demokrasinin tek unsuru değildir. Demokratik sistemin sağlıklı bir biçimde yürümesi için; seküler bir toplumsal yapı ve güçler ayrılığına dayanan siyasal bir sistemin varlığı, basın özgürlüğünün gerçekleşmiş olması, karar süreçlerine halkın katılımının sağlanması, bütün kamusal iş ve işlemlerin saydam şekilde yürütülmesi ve seçilenlerin hesap verme alışkanlığına sahip olmaları gibi özellikler de günümüz demokrasilerinin gereksinimleri arasındadır. Bütün bunların temelinde ise evrensel ilkelere uygun şekilde işleyen, sağlam bir hukuk düzeninin bulunması gerekiyor.

Ancak, seçimsiz demokrasi düşünülemez. Seçim, meşruluğun temelidir. Otoriter yönetimler, hatta diktatörlükler dahi, aldıkları kararlara meşruluk kazandırmak, halkın kararı gibi göstermek için seçim yöntemine başvurarak yönetimlerine demokratik görüntü vermek isterler. Bu nedenle seçimin yapılmasından çok, nasıl bir seçim yapıldığı önem kazanır.

Seçim ve halkoylaması hangi amaçla yapılırsa yapılsın, seçimlerin yönetiminde temel amaç, halk iradesinin sandığa saptırılmadan yansımaları sağlamak ve sandığa yansıyan iradeyi doğru şekilde saptamak olmalıdır. Bu çerçevede seçimlerin dürüst, güvenilir, adil bir şekilde yapılması, seçimlerde, seçmen iradesinin tam ve doğru bir şekilde belirlenmesine yarayacak yöntemler kullanılması ve seçimleri yürütecek kurulların tam bir tarafsızlık içinde görevlerini yerine getirmeleri gerekir. Öte yandan, demokrasinin asıl güvencesi bilinçli yurttaşlardır. Demokratik rejim ancak, gelişmiş toplumsal bir yapıda, yönlendirilmelere karşı uyanık, tercihlerini bilinçli şekilde yapacak derecede eğitilmiş yurttaşların bulunduğu toplumlarda gerçek anlamını bulur.

Anayasamızda (m.67/2) seçimler ve halk oylamasının; serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılacağı belirtilmektedir.

Anayasamız (m.79/2), seçimlerin başlamasından bitimine kadar seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama görevini Yüksek Seçim Kuruluna vermiştir.

Seçimlerin nasıl yürütüleceği ise, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

Anayasa değişikliklerinde ayrıca, 3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun hükümleri de devreye girmektedir.

Yüksek Seçim Kurulu (YSK), ilgili seçim yasaları, 3376 sayılı Yasa ve 298 sayılı Yasa hükümlerini dikkate alarak yayınladığı genelge ve verdiği kararlarla seçimlere yön vermektedir. Seçim öncesi dönem, oy verme günü ve oy verme sonrası dönemde seçimler ve halk oylamasının dürüstçe yapılması bakımından YSK kararları büyük önem taşımaktadır.

16 Nisanda yapılacak, sonucu bakımından her yurttaşı doğrudan ilgilendiren Anayasa değişikliğinin halkın onayına sunulmasına ilişkin ana hukuksal dayanaklar bu şekildedir.

Belirtilen hukuksal dayanaklar dikkate alındığında, teorik olarak 16 Nisan halkoylamasının dürüstçe yapılacağı öngörülebilir. Ancak, Türkiye'nin içinde bulunduğu bugünkü siyasal tablo, Anayasa değişikliğinin kabul süreci ve halkoylaması propaganda sürecinde yaşananlar ve toplumda hemen her alanda ortaya çıkan kutuplaşma, yapılacak halkoylaması sonucunun manipüle edilmesi konusunda ciddi kuşkular yaratıyor.

Bu çerçevede, Anayasa değişikliğinin halkoyuna sunulma sürecinde, sonucu etkileyecek ve kuşkuları haklı çıkartacak özellikte beş önemli olgu öne çıkmış bulunuyor:

- Devlet olanaklarının ve kamu görevlilerinin Anayasa değişikliğinin kabulü yönünde, 'evet' propagandası için pervasızca kullanılması,
- Anayasada 'tarafsız' olduğu belirtilen ve tarafsız kalacağı yönünde yemin etmiş Cumhurbaşkanı'nın meydanlarda 'evet' yönünde propaganda yapıyor olması,
- Anayasa ve yasalara göre, halkoylamasının denetimini yapacak yargı organının tarafsızlığı ve bağımsızlığıyla ilgili kuşkuların yoğunlaştığı bir ortamda halkoylamasının yapılıyor olması,
- Halkoylamasının, olağanüstühal koşullarında yapılıyor olması,
- Muhalef seslere tahammülün olmadığı, medyanın, büyük ölçüde siyasal iktidarın denetiminde olduğu bir ortamda halkoylamasının yapılıyor olması.

Böyle bir ortamın varlığı seçimin güvenliği bakımından başlı başına kuşku üretmeye yeterlidir. Üstelik, Yüksek Seçim Kurulu, Cumhurbaşkanı'nın ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve seçim yasalarına ilişkin yasalara açıkça aykırı tutumu karşısında adeta seyirci kalıyor. 687 sayılı KHK ile 298 sayılı

Halkoylaması ve Oylamanın Güvenliği

Yasanın 149/A maddesinin kaldırılması ise zaten Hükümet tasarruflarına karşı tepki göstermekte pek gönüllü olmayan YSK nun elini kolunu bağlayarak propaganda sürecinde açık bir haksızlık yaratıyor. Böylece, özel TV ve radyolarda eşitlik ilkesine aykırı yayın yapılması halinde verilebilecek yayın durdurma ve para cezası yetkisi YSK nın elinden alınmış oluyor.

Kuşkusuz halkoylamasının dürüstçe yapılmasının yükü sadece YSK üzerinde değildir. Seçim işlerini yürüten diğer kurulların; sandık kurulu, ilçe seçim kurulu ve il seçim kurullarının da en az YSK kadar dürüstlük ve tarafsızlığa uygun davranmaları gerekmektedir. Yasalara göre sandık kurulu başkanlarının kamu görevlisi, diğer kurulların başkanlarının ise yargıç oldukları ve tarafsız görev yapacakları konusunda yasal düzenleme olduğu gözetildiğinde halkoylamasının sonucuyla ilgili güven endişesi taşımamak gerekmektedir.

Oysa Türkiye’de genel olarak bir ‘güven’ sorunu yaşandığı bilinmektedir. Dünya güven endeksi sıralamasında ülkemiz son sıralarda yer almaktadır. Devlet kurumlarına güven iyice azalmış, birbirine ve komşusuna dahi güvenmeyen (güvenenlerin oranı %14) bir toplum haline gelmiş durumdayız. Gerçi devlete komşumuzdan, daha çok güveniyoruz ama yargıya güven dibe vurmuş durumda (yargıya güvenenlerin oranı %30 lar civarında). Dolayısıyla halkoylamasının yargı gözetim ve denetiminde yapılıyor olması tatmin edici bir güvence sağlamıyor. Kaldı ki, kısa bir süre önce siyasi iktidarın görüşüne ters yönde tahliye kararı veren bir mahkemenin tüm üyelerinin hemen görevden el çektilerine haklarında soruşturma açıldığı bir ortamda, ‘tarafsız ve bağımsız’ bir yargıdan söz edilmesi ve seçimlerin yargı güvencesinde olduğu hiç kimseye inandırıcı gelmemektedir. Dolayısıyla, yargıyı yöneten kurumların siyasi iktidarın uzantısı gibi davrandıkları bir ortamda ve yaygın seçim hileleriyle ilgili iddialar karşısında, halkoylamasının sonucu bakımından kuşku duyulmaması imkânsız oluyor.

Bütün bunların yanında kamuoyunda, seçim güvenliği kavramını ‘sandık güvenliği’ ne indirgeyen bir anlayış var. Oysa seçim güvenliği; seçmen kütüklerinin yazımından başlayan, seçimin yürütülmesinin bilgisayar ortamındaki yazılımını içine alan, seçim dönemi propaganda sürecini kapsayan, oy verme günü işlemleri ve sonuçlara ilişkin itirazlar bakımından iyi işleyen bir denetim mekanizmasıyla var olan çok geniş bir alanı kapsıyor.

Bir seçim süreci; dürüst, seçime katılanlar bakımından eşit ve tarafsızlık içinde yürütülüyorsa ve sonuca, halkın iradesi tam olarak yansıtılabiliyorsa adil ve demokratiktir.

Aslında seçimlerle ilgili mevzuatımız, genel anlamıyla, seçimlerin

dürüstçe yapılması için uygun hükümler taşımaktadır. Seçim mevzuatı dikkate alındığında seçimlerin meşru ve adaletli bir sonuç verebilmesi için belli ölçütlere uyulması gerektiği konusunda Anayasal ve yasal düzeyde ilkeler bulunduğu görülüyor. Bu ölçütlerden önemli olanları aşağıda sıralıyoruz. İlgili duyanların aşağıdaki sorulara vereceği cevaplar, seçimin / halkoylamasının dürüstçe yapılıp yapılmadığı yönünde kendilerinde bir kanaat oluşturabilir diye düşünüyoruz.

Seçmen kütükleri sağlıklı şekilde tutuluyor mu?
Uygulanan seçim sistemi, seçmen iradesinin seçim sonuçlarına eşit / dengeli şekilde yansımını sağlıyor mu?
Seçmen tercihi güç odakları, siyasi iktidar / Cumhurbaşkanı tarafından manipüle ediliyor mu?
Kamu görevlileri seçimlerde tarafsız davranıyorlar mı?
Devlet ve diğer kamu kurum ve idarelerinin olanakları seçimleri etkilemek için kullanılıyor mu?
Propagandanın finansmanı nasıl sağlanıyor, kurallara bağlanmış mı, tercihler arasında eşitliği ortadan kaldıran bir sonuç yaratıyor mu?
Propaganda dönemi koşulları adil mi, seçime katılan tüm partiler / adaylar bakımından eşit koşullar ve olanaklar var mı?
Sandık güvenliği sağlanmış mı?
Yurttaşların oy kullanmalarının önünde bir engel var mı?
Oy sayımı sağlıklı şekilde yapılıyor mu?
Sandık sonuçlarının birleştirilmesi güvenli bir şekilde yapılıyor mu?
Seçimin uygulanması ve sonuçlarının alınması ile ilgili bilgisayar yazılımları güvenilir mi?
Sonuçlara yapılan itirazlar adil bir şekilde sonuçlandırılıyor mu?
Seçimin denetimini sağlayan yargı, bağımsız ve tarafsız davranıyor mu?
Haksızlık ve hukuksuzluk iddialarına karşı etkili bir itiraz olanağı var mı?

Yukarıda sıralanan sorularla ilgili konularda ciddi kuşklar duyuluyor ise, seçimde yapılabilecek hile ve hukuksuzluklara karşı etkili, tarafsız ve güvenilir bir denetim mekanizması yoksa, halkoylamasının sonucu demokratik bir meşruiyet sağlamaktan uzak olacaktır.

16 Nisan halkoylamasında; sonucu bakımından Türkiye’nin siyasi sistemini kökten değiştirecek, Cumhuriyet değerlerini büyük ölçüde tırpanlayacak, Türkiye’yi otoriter bir parti/kişî devletine dönüştürecek, siyasi İslama yelken açacak bir Anayasa değişikliği oylanacak. 16 Nisanda, 166.679 sandıkta oy kullanacak 55.319.216 seçmen, 2.972.671 Yurtdışı seçmenle birlikte toplamda ellisekiz milyondan çok seçmen, aslında bir uygarlık tercihinde bulunacak. Ya demokratik, çağdaş bir uygarlık, ya da bir kişinin keyfine terkedilmiş otoriter, karanlık bir gelecek! Bu derece önemli bir tercihin, güvenli bir sistem

Halkoylaması ve Oylamanın Güvenliği

içinde, hiç olmazsa sandık güvenliğinin sağlandığı bir ortamda yapılmasını istemek her yurttaşın en doğal hakkı ve beklentisidir.

Ancak, Cumhuriyet değerlerini, parlamenter demokratik sistemi altüst edeceği belli olan Anayasa değişikliğine ilişkin halkoylamasının, çok da güvenilir olmayan ve eşit koşullarda yürümeyen bir seçim sürecinde yapılıyor olması, sonuç ne olursa olsun, meşruluk tartışmasına yol açacağı şimdiden anlaşılmaktadır.